

Серія
„Декани факультету фізичного виховання Львівського
державного університету фізичної культури”

ДЖАФАРОВ
МАМЕД АШУМОВИЧ

Життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність
Біобібліографічний нарис

Укладач Ірина Свістельник

MAMED DZHAFAROV

Vital way and scientifically pedagogical activity

Biobibliography essay

Compiler Iryna Svistel'nyk

УДК 796.071:016:929
ББК 75+91.9
Д 40

Серія
„Декани факультету фізичного виховання Львівського
державного університету фізичної культури”
Започаткована 2016 року

Джафаров Мамед Ашумович: життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність : біобібліогр. нарис [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 29 с. (Серія „Декани факультету фізичного виховання Львівського державного університету фізичної культури”).

До біобібліографічного нарису увійшли відомості про життєвий шлях, науково-педагогічну діяльність та наукові видання професора Мамеда Ашумовича Джафарова – декана педагогічного факультету ЛДІФК у 1960–1965 рр. та у 1982–1987 рр.

ДЖАФАРОВ МАМЕД АШУМОВИЧ

(18 березня 1924 – 19 липня 2013)

Народився 18 березня 1924 року в Баку (Азербайджан). Закінчив Азербайджанський державний медичний інститут (1946), лікар за фахом. 12 серпня 1946 року прийнятий на посаду асистента кафедри анатомії Львівського державного інституту фізичної культури. З 1951 року – старший викладач цієї кафедри. У 1951–1956 роках навчався у Київському державному інституті фізичної культури, у 1953–1954 роках – в річній аспірантурі Державного центрального інституту фізичної культури у Москві. Кандидат медичних наук (1954), доцент (1957), доктор медичних наук (1968), професор (1969), заслужений працівник фізичної культури та спорту (1997), учасник Другої світової війни, ветеран спорту.

1960 року очолив кафедру анатомії та біомеханіки, якою керував до 1984 року, одночасно працював на посаді декана педагогічного факультету інституту (1960–1965 та 1982–1987 рр.). 1987 року обраний (за конкурсом) на посаду завідувача кафедри анатомії, біомеханіки та метрології, яку очолював до 1992 року.

Постать М. А. Джафарова – це епоха в історії ЛДУФК. Ще 1950 року учений розпочав наукові пошуки з проблем спортивної анатомії (вплив фізичних вправ на внутрішні органи; функції скелетних м'язів у фізичних

вправах; створення спортивних тренажерів тощо). У 70-х роках став співавтором підручників „Анатомія людини” (розділи „Внутрішні органи” та „Загальний покрив тіла”). За участі М. А. Джафарова в інституті був створений анатомічний музей, під його безпосереднім керівництвом на кафедрі досліджували електромеханічні моделі м'язової системи, провідні шляхи центральної нервової системи, створили гімнастичну каретку й велику кількість навчально-оглядових посібників; захистили дисертації: з біомеханіки — В. М. Заціорський, учень М. А. Джафарова, за темою „Дослідження переносу тренуваності в циклічних локомоціях” (1961) та зі спортивної морфології — А. Л. Васильчук за темою „Індивідуалізація навчання гімнасток у зв'язку з їхніми антропометричними показниками” (1985). Разом із В. І. Чукаріним та А. Л. Васильчуком розробив пристрій для вимірювання зусиль, докладених до деформованої частини спортивного приладу (1978).

Джафаров М. А. був членом комісії з анатомії та біомеханіки науково-методичної ради Комітету з фізичної культури та спорту УРСР, науковим куратором збірної СРСР зі стрільби з лука, членом Вищої атестаційної комісії Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР, редакційного відділу Великої медичної енциклопедії (розділ „Анатомія”). Нагороджений сімома урядовими нагородами, численними почесними грамотами Спорткомітету СРСР, Спорткомітету УРСР. Звільнився 1992 року.

1999 року М. А. Джафарову як провідному фахівцеві у галузі фізичної культури та спорту указом Президента України була призначена Державна стипендія.

Помер 19 липня 2013 року. Похований на Личаківському цвинтарі (поле № 71).

Наукові праці М. А. Джафарова:

1952:

1. Джафаров М. А. Анатомический анализ подъема разгибом на брусьях / М. А. Джафаров // Тез. докл. VI науч. конф. ЛГИФК. — Львов, 1952. — С. 1–3.

2. Собенко П. Т. Соскок дугой с перекладины и сальто вперед / П. Т. Собенко, М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1952. – № 8. – С. 606–609.

1954:

3. Джафаров М. А. К вопросу о перемещении сердца и диафрагмы при выполнении гимнастических упражнений / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1954. – № 7. – С. 496–501.
4. Джафаров М. А. К вопросу о перемещении внутренних органов при изменении положения человеческого тела / М. А. Джафаров // Тез. докл. науч. конф ГЦОЛИФК. – Москва, 1954.
5. Джафаров М. А. Изменения в расположении органов грудной полости при выполнении гимнастических упражнений : автореф. дис. .... канд. мед. наук / Джафаров М. А. – Москва, 1954.

1955:

6. Джафаров М. А. О некоторых условиях, облегчающих обучение упражнениям на гимнастических снарядах / М. А. Джафаров // Ученые записки ЛГИФК. – Львов, 1955. – Вып. 1. – С. 84–87.
7. Dshafarow M. A. Die verlagerung des Herzens und des Zwerchfells bei Turnubungen // Theotie und Praxis der Körperkultur. – 1955. – N 4. – S. 302–307.

1956:

8. Джафаров М. А. Изменения в расположении органов грудной и брюшной полостей при выполнении гимнастических упражнений / М. А. Джафаров // Пленум комиссии по вопросу физиологии. – Москва, 1956.

1957:

9. Джафаров М. А. О новом учебнике профессора М. Ф. Иваницкого „Анатомия человека” / М. А. Джафаров // Успехи современной биологии. – 1957. – Т. 14. – С. 386–388.

1958:

10. Джафаров М. А. К вопросу об изменении формы и положения желудка при выполнении гимнастических упражнений / М. А. Джафаров // Труды ЛГИФК. – Львов, 1958. – Т. 3. – С. 243–250.

1961:

11. Иваницкий М. Ф. О книге Д. Д. Донского „Биомеханика физических упражнений” (2-е изд.) / М. Ф. Иваницкий, В. С. Гурфинкель, М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1961. – Вып. 11, т. 24. – С. 860–862.

1962:

12. Джафаров М. А. Анализ позы прицеливания при стрельбе из пистолета / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1962. – № 4. – С. 41–44.
13. Джафаров М. А. Ваш новый друг / М. А. Джафаров // Фізкультура і спорт. – 1962. – № 7. – С. 10–11.
14. Джафаров М. А. Функции двигательного аппарата при стрельбе из пистолета / М. А. Джафаров // Морфология, физиология и биохимия мышечной деятельности : материалы VII науч. конф. – Тарту, 1962. – С. 106–107.
15. Джафаров М. А. Эспандер : метод. руководство / М. А. Джафаров. – Львов, 1962. – 10 с.
16. Джафаров М. А. Гимнастические шести / М. А. Джафаров, Г. А. Рогочий // Теория и практика физической культуры. – 1962. – № 5. – С. 63–64.
17. Джафаров М. А. Новый эспандер / М. А. Джафаров, Г. А. Рогочий // Теория и практика физической культуры. – 1962. – № 9. – С. 53.

1963:

18. Джафаров М. А. Скелетотопия почек и мочеточников при различных положениях человека / М. А. Джафаров // Тез. докл. XVIII конф. по итогам науч.-исслед. работы преподавателей ин-та за 1963 год. – Львов, 1963. – С. 38–39.

1965:

19. Джафаров М. А. Смещение некоторых внутренних органов при выполнении физических упражнений и изменении положения тела / М. А. Джафаров // Морфология спортсмена : материалы Всесоюз. науч. конф. – Москва, 1965. – С. 42–43.

1966:

20. Джафаров М. А. Анатомо-функциональные изменения некоторых внутренних органов при выполнении физических упражнений / М. А. Джафаров // Материалы IX Всесоюз. науч. конф. по морфологии и физиологии. – Москва, 1966. – Т. 1. – С. 101.
21. Джафаров М. А. Влияние физических упражнений на топографию некоторых внутренних органов / М. А. Джафаров // Тез. докл. VII Всесоюз. съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. – Тбилиси, 1966. – С. 461.
22. Джафаров М. А. Скелетотопія жовчного міхура при виконанні фізичних вправ / М. А. Джафаров // Тези доп. XX конф. по підсумкам наук.-дослід. роботи викл. ін-ту за 1965 рік. – Львів, 1966. – С. 44–45.
23. Джафаров М. А. Электромеханическая модель мышц человека и ее применение в программированном обучении / М. А. Джафаров // Архив. – 1966. – № 9. – С. 112–115.

1968:

24. Джафаров М. А. Анатомо-топографические изменения внутренних органов при физических упражнениях : автореф. дис. ... д-ра мед. наук / Джафаров М. А. – Москва, 1968.
25. Джафаров М. А. Биодинамика внутренних органов при физических упражнениях / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1968. – № 11. – С. 34.
26. Джафаров М. А. Регистрация инерционной силы внутренних органов / М. А. Джафаров // Общие закономерности морфогенеза и регенерации. – Киев, 1968. – С. 42–43.
27. Джафаров М. А. Эффект действия инерционной силы внутренних органов при движениях человека / М. А. Джафаров // Физиология,

морфология и биомеханика мышечной деятельности : материалы X Всесоюз. науч. конф. – Москва, 1968. – Т. 1. – С. 159–160.

1969:

28. Джафаров М. А. Влияние физических упражнений на топографию внутренних органов / М. А. Джафаров // Труды VIII Всесоюз. съезда анатомов, гистологов, эмбриологов. – Тбилиси, 1969. – С. 12–69.
29. Джафаров М. А. Проявление рефлекторных связей между некоторыми мышечными группами и желчным пузырем при физических упражнениях / М. А. Джафаров // Материалы респуб. межвуз. науч. конф. по физиологии. – Калинин, 1969.
30. Джафаров М. А. Реакция действия инерционной силы внутренних органов / М. А. Джафаров // Материалы Респ. пленума анатомов, гистологов, эмбриологов. – Киев, 1969.

1970:

31. Джафаров М. А. Использование гимнастической каретки при разучивании силовых упражнений на кольцах / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1970. – № 7. – С. 75.
32. Джафаров М. А. Управление движениями спортсмена посредством специальных аппаратов / М. А. Джафаров // Метод. разработ. по проблемам подготовки сборных команд Украинской ССР к V Спартакиаде народов СССР 1971 года. – Киев, 1970. – № 2. – С. 60–61.
33. Джафаров М. А. Варианты положения и движения рук при стрельбе из лука / М. А. Джафаров, Н. А. Калиниченко // Метод. разработ. по проблемам подготовки сборных команд Украинской ССР к V Спартакиаде народов СССР 1971 года. – Киев, 1970. – №. 2. – С. 69–73.
34. Dzhafarow M. A. Changes in Thoracic and Abdominal Organs induced by Physical Exercise / Dzhafarow M. A. // IX international Congress of Anatomists. – L-d, 1970. – P. 35.

1972:

35. Джафаров М. А. Новые электромеханические анатомические модели для программированного обучения / М. А. Джафаров // Материалы симп. по програм. обучению в высш. учеб. завед. – Тбилиси, 1972. – С. 27.
36. Джафаров М. А. О соотношении частей стопы у спортсменов / М. А. Джафаров, Б. С. Кутневич // Тез. докл. XII Всесоюз. науч. конф. по физиологии, морфологии, биомеханике и биохимии мышечной деятельности. – Ленинград, 1972. – С. 251–252.
37. Гладышева А. А. Анатомия человека с основами спортивной морфологии : программа для ИФК / А. А. Гладышева, М. А. Джафаров. – Москва, 1972.

1973:

38. Джафаров М. А. Влияние физических упражнений на объем желчного пузыря / М. А. Джафаров // Материалы юбил. науч. конф. КГИФК. – Фрунзе, 1973.
39. Джафаров М. А. Детский эспандер / М. А. Джафаров. – Львов, 1973.

1974:

40. Джафаров М. А. Влияние физических упражнений на внутренние органы / М. А. Джафаров // Материалы Всемир. науч. конгр. – Москва, 1974.
41. Джафаров М. А. Биомеханическое обоснование конструкции нового тренажерного аппарата для пловцов / М. А. Джафаров, Ю. Г. Сосин // Материалы I Всесоюз. науч. конф. по биомеханике спорта. – Москва, 1974. – Ч. 3. – С. 27–28.
42. Джафаров М. А. Строение костей кисти спортсменов различных специализаций / М. А. Джафаров, В. В. Стеник // Материалы I Всесоюз. науч. конф. по спорт. морфологии. – Москва, 1974. – С. 47–48.

1976:

43. Джафаров М.А. О спортивных тренажерах / М. А. Джафаров // Изобретатель и рационализатор. – 1976. – № 11. – С. 14.
44. Джафаров М. А. Электромеханические модели для программированного обучения / М. А. Джафаров // Материалы VII Междунар. конгр. – Париж, 1976.

45. Джафаров М. А. Прибор для развития силы мышц : а. с. № 469473 / М. А. Джафаров, Ю. Г. Сосин. – Москва, 1976.
46. Гладышева А. А. Программа по анатомии для техникумов физической культуры / А. А. Гладышева, М. А. Джафаров. – Москва, 1976.

1977:

47. Джафаров М. А. Влияние биодинамики внутренних органов на устойчивость тела / М. А. Джафаров // Материалы IV Междунар. симп. по постурографии. – София, 1977. – С. 116.
48. Джафаров М. А. Мышцы. Внутренние органы / М. А. Джафаров // Анатомия человека : учеб. для тех-мов физ. культуры ; за ред. А. А. Гладышевой. – Москва, 1977. – С. 234–261.
49. Джафаров М. А. Физическое развитие фехтовальщиков высших разрядов / М. А. Джафаров // Материалы II Всесоюз. науч. конф. по проблемам спорт. морфологии. – Москва, 1977. – С. 60.
50. Джафаров М. А. Управление движениями в кинематических цепях / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Управление спортивными движениями : материалы Всесоюз. симп. по биомеханическим проблемам. – Тбилиси, 1977.
51. Джафаров М. А. Сравнительная характеристика физического развития детей, занимающихся определенными видами спорта / М. А. Джафаров, Л. В. Джафарова, А. А. Новицкий // Материалы II Всесоюз. науч. конф. по проблемам спорт. морфологии. – Москва, 1977. – С. 59.

1978:

52. Джафаров М. А. Вращательные движения. Общий покров тела / М. А. Джафаров // Анатомия человека : учеб. для ин-тов физ. культуры ; за ред. И. И. Иваницкого. – Москва, 1978. – С. 446–451.
53. Джафаров М. А. Некоторые предпосылки к управлению техническим совершенствованием пловцов / М. А. Джафаров, Б. И. Оноприенко, Г. Я. Прокопенко // Сб. тр. Всесоюз. симп. по управлению движениями. – Тбилиси, 1978. – С. 61.

1979:

54. Джафаров М. А. Измерения усилий, прилагаемых к спортивным снарядам / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Система комплексной оценки подготовленности спортсменов высокой квалификации. – Москва, 1979. – С. 36.
55. Многофункциональная установка для применения в учебно-тренировочном процессе по гимнастике / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, М. А. Зайдель, В. И. Чукарин // Спортивная практика и тренажеры. – Москва, 1979. – С. 18.
56. Устройство для измерения усилий, прилагаемых к деформируемой части спортивного снаряда : а. с. № 760104 / Б. М. Зайдель, А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, В. И. Чукарин. – Москва, 1979.

1980:

57. Джафаров М. А. Новые учебники. Рецензия на учебник „Биомеханика” Донского Д. Д. и Зациорского В. М. / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1980. – № 7. – С. 57–58.
58. Джафаров М. А. О новом учебнике „Биомеханика” / М. А. Джафаров // Теория и практика физической культуры. – 1980. – № 7. – С. 57.
59. Джафаров М. А. Активное состояние мышц при выполнении упражнений на брусьях / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, В. И. Чукарин // Современная антропогенетика и спорт. – Винница, 1980. – С. 49.
60. Джафаров М. А. Влияние антропометрических показателей на биомеханические характеристики упражнений на брусьях / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, В. И. Чукарин // Современная антропогенетика и спорт. – Винница, 1980. – С. 29.
61. Джафаров М. А. Новые технические устройства для биомеханических исследований / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, В. И. Чукарин // Стандартизация измерений в спорте. – Москва, 1980. – С. 48.
62. Джафаров М. А. Динамика соотношения антропометрических и физических показателей юных метателей молота / М. А. Джафаров, Ю. М. Панышко, В. Ю. Бакатов // Антропогенетика, антропология и спорт : материалы II Всесоюз. симп. – Москва, 1980. – Т. 1. – С. 161–163.

63. Васильчук А. Л. Активное состояние мышц гимнасток высокого класса при упражнениях на разновысоких брусьях / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, В. И. Чукарин // Научно-методические основы подготовки спортсменов высокого класса : тез. докл. науч. конф. – Киев, 1980. – С. 95–96.
64. Чукарин В. И. Техническое устройство для комплексных биомеханических исследований / В. И. Чукарин, М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Стандартизация измерений в спорте. – Минск, 1980. – С. 129.
65. Антропометрическая характеристика детей, обучающихся в спортивной школе-интернате / М. А. Джафаров, Л. С. Бабенко, А. А. Копейкина, Б. С. Кутневич, В. В. Стеник // Антропогенетика, антропология и спорт : материалы II Всесоюз. симп. – Москва, 1980. – Т. 1. – С. 134–137.

1981:

66. Васильчук А. Л. О новых возможностях совместной регистрации биомеханических характеристик / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Ю. К. Гавердовский // Электроника и спорт – VI : материалы Всесоюз. науч.-практ. конф. – Петрозаводск, 1981.
67. Комплексная система управления качеством подготовки специалистов физической культуры и спорта. Вып. 2. Организационная и учебно-методическая работа : метод. реком. / сост. : Васильков Г. А., Волков И. Л., Джафаров М. А., Панышко Ю. М. [и др.] ; под общ. ред. Джафарова М. А. – Львов : [б. и.], 1981. – 91 с.

1982:

68. Джафаров М. А. Влияние антропометрических показателей гимнасток на временные характеристики усилий / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Критерии анатомио-антропологического контроля в спорте : тез. докл. Всесоюз. науч. конф. – Ереван, 1982. – С. 50–51.
69. Джафаров М. А. Технические устройства, способствующие росту мастерства студентов по гимнастике / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук //

- Проблемы физического воспитания студентов : материалы II Респуб. науч. конф. – Баку, 1982. – С. 50–53.
70. Джафаров М. А. Треугольник ориентации тела человека при моделировании его движений / М. А. Джафаров, В. А. Столяров // Механико-математическое моделирование спортивной техники : тез. докл. Всесоюз. конф. – Москва, 1982. – С. 16.
71. Джафаров М. А. Динамика показателей силы скелетных мышц юных метателей молота / М. А. Джафаров, В. Ю. Бакатов, Ю. М. Панышко // Проблемы современной антропологии. – Минск, 1982. – С. 133–134.
72. Джафаров М. А. Использование антропометрических признаков в комплексной оценке подготовленности юных метателей / М. А. Джафаров, В. Ю. Бакатов, Ю. М. Панышко // Критерии анатомо-антропометрического контроля в спорте : тез. Всесоюз. науч. конф. – Ереван, 1982. – С. 48–50.
73. Джафаров М. А. Комплексная оценка морфологического типа юного метателя молота / М. А. Джафаров, В. Ю. Бакатов, Ю. М. Панышко // Проблемы физического воспитания студентов : материалы II Респуб. науч. конф. – Баку, 1982. – С. 159–160.
74. Джафаров М. А. Влияние антропометрических показателей гимнасток на качественные показатели техники упражнений / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, Ю. К. Гавердовский // Материалы III Всесоюз. науч. конф. по спорт. морфологии. – Тернополь, 1982.
75. Джафаров М. А. О качестве комплексного контроля техники спортивных упражнений / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, Ю. К. Гавердовский // Методологические проблемы комплексного контроля в спорте : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1982. – С. 59.
76. Джафаров М. А. Влияние антропометрических показателей гимнасток на проявление динамических усилий при упражнениях на разновысоких брусьях / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук, В. И. Чукарин // Актуальные проблемы дальнейшего развития массовой физической культуры, повышения спортивного мастерства. – Черкассы, 1982. – С. 231–234.

77. Васильчук А. Л. Моделирование биомеханических характеристик упражнений с учетом антропометрических показателей гимнасток / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Ю. К. Гавердовский // Механико-математическое моделирование в спортивной технике : тез. докл. Всесоюз. науч. конф. – Москва, 1982. – С. 11.
78. Васильчук А. Л. Применение технических процессов средств обучения и контроля в учебном процессе по гимнастике / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Ю. К. Гавердовский // Профессиональное мастерство преподавателя высшей школы : тез. докл. I Всесоюз. науч.-метод. конф. – Москва, 1982. – С. 189–191.
79. Васильчук А. Л. Применение информационной аппаратуры в учебно-тренировочном процессе по гимнастике / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Б. М. Зайдель // Передовой техникой опыт и рационализация в физической культуре и спорте. – Москва, 1982. – Вып. 2. – С. 58–59.
80. Васильчук А. Л. О факторах, влияющих на двигательную активность мышц гимнасток высокой квалификации при упражнениях на брусьях разной высоты / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, В. И. Чукарин // Физиологические факторы, определяющие и лимитирующие спортивную работоспособность : тез. докл. XVI Всесоюз. конф. по физиологии мышечной деятельности. – Москва, 1982. – С. 28–29.
81. Копейкина А. А. Особенности эндотелиоцитов кровеносных капилляров скелетных мышц / А. А. Копейкина, М. А. Джафаров // Материалы III Всесоюз. науч. конф. по спорт. морфологии. – Тернополь, 1982.

1983:

82. Джафаров М. А. Динамика взаимодействия тела гимнасток со снарядом при упражнениях на разновысоких брусьях / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Проблемы физического воспитания студентов : материалы II Респуб. науч. конф. – Баку, 1983. – С. 50–52.

83. Джафаров М. А. О некоторых полемических вопросах стрельбы из лука / М. А. Джафаров, М. К. Хускивадзе // Разноцветные мишени : сб. – Москва, 1983. – С. 66–70.
84. Джафаров М. А. Динамика показателей силы скелетных мышц юных метателей молота / М. А. Джафаров, В. Ю. Бакатов, Ю. М. Панышко // Проблемы современной антропологии : сб. – Минск, 1983. – С. 131–132.
85. Васильчук А. Л. Использование данных соотношения антропометрических показателей гимнасток и биомеханических характеристик упражнений для совершенствования тренерского процесса / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Научные основы многолетнего планирования тренерского процесса и подготовка олимпийского резерва : тез. докл. респуб. науч.-практ. конф. – Днепропетровск, 1983. – С. 52–55.
86. Васильчук А. Л. Прогнозирование качества техники упражнений с учетом антропометрических показателей гимнасток (АПГ) / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Прогнозирование спортивных достижений в системе подготовки высококвалифицированных спортсменов : сб. – Москва, 1983. – С. 100–102.
87. Васильчук А. Л. Учет антропометрических показателей при корректировке биомеханических параметров гимнастических упражнений / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Ю. К. Гавердовский // Теоретические и методические основы обучения, коммунистического воспитания, организации и управления подготовкой специалистов в институтах физической культуры : тез. докл. II Всесоюз. конф. – Москва, 1983. – С. 51–53.

1984:

88. Джафаров М. А. Морфологическая характеристика спортсменов-близнецов / М. А. Джафаров, В. В. Стеник // Близнецовый метод в биологии, медицине, спорте : материалы III Всесоюз. симп. – Винница, 1984. – С. 23–24.
89. Джафаров М. А. Морфофункциональная характеристика спинномозговой жидкости в условиях нарушения мозгового кровообращения /

М. А. Джафаров, В. В. Стеник, А. М. Рутковская // Вопросы морфологии центральной нервной системы. – Киев, 1984. – С. 34–35.

90. Васильчук А. Л. Соотношение антропометрических показателей гимнасток и амплитуды электромиограмм при упражнениях на разновысоких брусьях / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Функциональная морфология : тез. докл. Всесоюз. конф. – Новосибирск, 1984. – С. 13.
91. Морфологические показатели юных ватерполистов как критерии анатомио-антропометрического контроля в спорте / М. А. Джафаров, Л. С. Бабенко, А. А. Копейкина // Научные основы управления и контроля в спортивной тренировке : тез. докл. респуб. науч.-практ. конф. – Николаев, 1984. – С. 133–134.

1985:

92. Джафаров М. А. Динамика физического развития юных футболистов / М. А. Джафаров, В. В. Стеник // Актуальные вопросы морфологии : тез. докл. II съезда анатомов, гистологов и эмбриологов УССР. – Полтава, 1985. – С. 60–61.

1986:

93. Джафаров М. А. Применение комплексного тренажера в годичной подготовке высококвалифицированных велосипедистов / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак // Научные основы управления подготовкой высококвалифицированных спортсменов : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – Таллин, 1986. – С. 208.
94. Васильчук А. Л. Гониометрические устройства / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Б. М. Зайдель // Электроника и спорт : тез. докл. Всесоюз. науч.-техн. конф. – Ленинград, 1986. – С. 10.
95. Васильчук А. Л. Устройство, регистрирующее усилия, прилагаемые к жердям брусьев разной высоты / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Б. М. Зайдель // Теория и практика физической культуры. – 1986. – № 6. – С. 51–53.

96. Использование морфологических признаков при отборе юных гандболистов / М. А. Джафаров, А. А. Копейкина, В. В. Стеник, Л. С. Бабенко, В. А. Столяров, А. Л. Васильчук, А. И. Мельникович // Отбор и многолетнее планирование в спорте : тез. докл. респуб. науч.-практ. конф. – Ивано-Франковск, 1986. – С. 136–137.
97. Морфология спортсменов-игровиков / М. А. Джафаров, В. В. Стеник, А. А. Копейкина, Л. С. Бабенко, В. В. Чернов // Тез. докл. I Всесоюз. съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. – Винница, 1986. – С. 10.

1987:

98. Джафаров М. А. Изучение и биомеханический анализ существующих тренажеров. Биомеханическое обоснование тренажеров для совершенствования двигательных качеств : отчет о НИР (промеж.), № ГР 0186.0076693 / М. А. Джафаров. – Львов, 1987.
99. Джафаров М. А. П. Ф. Лесгафт у истоков отечественной антропологии / М. А. Джафаров // Архив анатомии, гистологии и эмбриологии. – 1987. – № 8. – С. 99–103.
100. Джафаров М. А. Антропометрическая характеристика гимнасток высокой квалификации / М. А. Джафаров, А. Л. Васильчук // Архив анатомии, гистологии и эмбриологии. – 1987. – № 8. – С. 33–37.
101. Джафаров М. А. О критериях и способах оценки технической подготовки велосипедистов / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак // Развитие выносливости в циклических видах спорта : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1987. – С. 139–140.
102. Джафаров М. А. Рациональность движений в голеностопных суставах велосипедиста при педалировании / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак // Проблемы биомеханики в спорте : тез. докл. науч.-практ. конф. – Москва, 1987. – С. 38–39.
103. Джафаров М. А. Содержание специальной технической подготовки юных велосипедистов в годичном цикле тренировки / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак // Построение тренировки по годам обучения в спортивных

- школах (циклические виды спорта) : тез. докл. XI Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1987. – С. 91.
104. Джафаров М. А. Спортивные специализации и квалификации спортсменов / М. А. Джафаров, В. В. Стеник // Современная морфология физической культуры и спорта : материалы науч. конф., посвящ. 150-летию со дня рождения П. Ф. Лесгафта. – Ленинград, 1987. – С. 84–85.
105. Васильчук А. Л. Индивидуализация спортивно-технического совершенствования с учетом антропометрического профиля / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Физическая культура и спорт в формировании социалистического образа жизни студентов : материалы IV Всесоюз. науч. конф. – Львов : ЛОЛПИ, 1987. – С. 199.
106. Васильчук А. Л. Интегральное влияние антропометрических показателей гимнасток на биомеханические характеристики упражнений / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Современная морфология физической культуры и спорта : материалы науч. конф., посвящ. 150-летию со дня рождения П. Ф. Лесгафта. – Ленинград, 1987. – С. 133–134.
107. Заневский И. Ф. Исследование вибрационных процессов, сопровождающих выстрел из лука / И. Ф. Заневский, М. А. Джафаров // Вибрационная техника : тез. докл. Всесоюз. конф. – Тбилиси, 1987.
108. Васильчук А. Л. Информатор кинематической программы движений биозвеньев / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Б. М. Зайдель // Проблемы биомеханики в спорте : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1987. – С. 25–26.
109. Волжанин С. Д. Экспериментально-теоретическое исследование биомеханики стрельбы из лука / С. Д. Волжанин, М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Проблемы биомеханики в спорте : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1987. – С. 27.
110. Зайдель Б. М. Угловой информатор вращений биозвеньев спортсмена : а. с. № 4080794 / Б. М. Зайдель, А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров. – Москва, 1987.

111. Анатомо-биохимическое обоснование разрабатываемых тренажеров : отчет о НИР (промеж.), № ГР 0186.0076693, инд. № 0288005947 / И. Ф. Заневский, Ж. И. Бабаева, С. Д. Волжанин, А. Л. Васильчук, О. Ю. Рыбак, И. Е. Лапычак ; рук. М. А. Джафаров. – Львов, 1987. – 136 с.
- 1988:**
112. Джафаров М. А. Биомеханическое обоснование тренажеров для совершенствования двигательных качеств : технические предложения : отчет о НИР, № ГР 0186.0076693 / М. А. Джафаров. – Львов, 1988.
113. Джафаров М. А. Обоснование и разработка биомеханической модели и измерительной системы : отчет о НИР (промеж.), № ГР 0188.0064132 / М. А. Джафаров. – Львов, 1988.
114. Джафаров М. А. Акселетрическая система для исследования спортивных луков / М. А. Джафаров, С. Д. Волжанин, И. Ф. Заневский // Электроника и спорт – IX. – Таллин, 1988. – С. 95.
115. Васильчук А. Л. Морфофункциональные и биомеханические предпосылки индивидуализации спортивно-технического совершенствования / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Научно-педагогические проблемы физической культуры и спорта в свете основных направлений перестройки высшего и среднего образования в республике : тез. докл. респуб. науч.-практ. конф. – Ивано-Франковск, 1988. – С. 47–48.
116. Васильчук А. Л. Прогнозирование качества техники упражнений с учетом антропометрических показателей гимнасток (АПГ) / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров // Прогнозирование спортивных достижений в системе подготовки высококвалифицированных спортсменов. – Москва, 1988. – С. 100–102.
117. Васильчук А. Л. Электромеханический гониометр / А. Л. Васильчук, М. А. Джафаров, Б. М. Зайдель // Теория и практика физической культуры. – 1988. – № 2. – С. 53.
118. Рыбак О. Ю. Использование звуковой индикации биомеханических параметров в человеко-машинных системах : депонированная рукопись

ГРНТБ УкрНИИНТИ № 6972.2 / О. Ю. Рыбак, М. А. Джафаров. – Львов, 1988. – С. 125–127.

119. Рыбак О. Ю. Создание тренажеров для развития двигательных качеств / О. Ю. Рыбак, М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Электроника и спорт – IX. – Таллин, 1988. – С. 97.

120. Сравнительная антропометрическая характеристика девочек-игровиков одного возраста / Л. С. Бабенко, М. А. Джафаров, В. В. Стеник, А. А. Копейкина // Современная антропология – народному хозяйству и спорту. – Тарту, 1988. – С. 26.

1989:

121. Джафаров М. А. Педагогический эксперимент : отчет о НИР, № ГР 0186.0076693 / М. А. Джафаров. – Львов, 1989.

122. Джафаров М. А. Биомеханическое обоснование параметров бугельного горнолыжного устройства / М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Научно-методическое и медико-биологическое обеспечение физкультурно-оздоровительной и спортивной работы. – Днепропетровск, 1989. – С. 21–22.

123. Джафаров М. А. Использование звуковой индикации биомеханических параметров в человеко-машинных системах : депонированная рукопись ГРНТБ УкрНИИНТИ № 6972.2 / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак. – Львов, 1989.

124. Джафаров М. А. Биомеханический контроль техники педалирования в условиях УТС велосипедистов / М. А. Джафаров, О. Ю. Рыбак, А. А. Карпутенко // Биомеханика спорта : тез. докл. VI Всесоюз. науч. конф. – Чернигов, 1989. – С. 54–55.

125. Заневский И. Ф. Исследование процессов буксирования горнолыжника на трассе подъемника / И. Ф. Заневский, А. П. Кулаков, М. А. Джафаров : отчет о НИР (промеж.), инв. № 0290.0001270. – Львов : ЛГИФК, 1989. – С. 14–32.

126. Оптимизация точностных движений стрелков из лука с применением технических средств / А. Ш. Балов, С. Д. Волжанин,

М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Биомеханика спорта : тез. докл. VI Всесоюз. науч. конф. – Чернигов, 1989. – С. 16–17.

1990:

127. Джафаров М. А. Биомеханическое обоснование параметров бугельного горнолыжного устройства / М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Научно-методическое и медико-биологическое обеспечение физкультурно-оздоровительной и спортивной работы. – Днепропетровск, 1990. – С. 21–22.
128. Волжанин С. Д. Измерительно-компьютерный комплекс для контроля техники стрельбы из лука / С. Д. Волжанин, М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Научно-методическое и медико-биологическое обеспечение физкультурно-оздоровительной и спортивной работы. – Днепропетровск, 1990. – С. 9–11.

1991:

129. Волжанин С. Д. Экспертная система оптимизации биомеханических параметров в стрельбе из лука / С. Д. Волжанин, М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Тез. докл. Всесоюз. науч. конф. по проблемам олимпийского спорта. – Челябинск, 1991. – С. 7–8.
130. Волжанин С. Д. Компьютерная модель парадокса лучника / С. Д. Волжанин, М. А. Джафаров, И. Ф. Заневский // Проблемы биомеханики спорта : тез. докл. VII Всесоюз. науч. конф. – Пенза, 1991. – С. 26–27.

Публікації про М. А. Джафарова:

1. Библиографический указатель научно-исследовательских и научно-методических трудов профессорско-преподавательского состава института(1946–1962 гг.) / сост. Т. И. Карпенко, А. Н. Князькина. – Львов : [б. и.], 1964. – С. 35–36.
2. Біобібліографічний покажчик наукових праць провідних учених, видатних спортсменів Львівського державного університету фізичної

- культури (1946–2010) : наук. вид. : у 2-х т. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : ЛДУФК, 2011. – Т. 1. – С. 238–255.
3. Бусько М. Мрія мого дитинства / Марія Бусько // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 4. – С. 50.
  4. Джафаров Мамед Ашумович [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: <http://esu.com.ua/>
  5. Джафаров Мамед Ашумович. Патенти автора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.findpatent.ru/>
  6. Джафаров М. А.: життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність : біобібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 22 с. (Серія „Спортивна наука в особах, документах, бібліографії”). – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/560>
  7. Львівський державний університет фізичної культури : попул. вид. [Електронний ресурс] / [авт. кол.: О. Полянський, М. Линець, І. Свістельник] ; за заг. ред. Є. Приступи. – Львів : ЛДУФК, 2011. – С. 81. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/868>
  8. Панишко Ю. М. Пам'яті Мамеда Ашумовича Джафарова [Електронний ресурс] / Ю. М. Панишко, А. Л. Васильчук, О. М. Цимбала. – Режим доступу: <http://lvonmb.narod.ru/>
  9. Сирота Д. Вірний син України та Азербайджану [Електронний ресурс] // Львівська пошта. – 2012. – 23 черв. – Режим доступу: <http://www.lvivpost.net/sport/>
  10. Яремко Є. Сторінки історії наукової і педагогічної діяльності кафедри анатомії і фізіології / Євген Яремко, Мирослава Гриньків, Любомир Вовканич // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 4. – С. 36.

Вірний син України та Азербайджану

Вже 75 років Мамед Ашумович Джафаров відданий фізкультурно-спортивному товариству “Динамо”

Джерело: Львівська пошта. – 2012. - № 67(1246). – 23 черв., Дмитро Сирота

Три роки тому Мамед Ашумович Джафаров святкував своє 85-ти річчя. А цього року в нього є ще один привід для радості. В це важко повірити, але ось уже 75 років ця працююча і не старіюча духом людина є членом спортивного товариства “Динамо”. І ця подія аж ніяк не може залишитись ніким не поміченою.

Спортивне товариство “Динамо” було створене наприкінці 1922 на початку 1923 років групою військовослужбовців військ ДПУ Московського округу. 18 квітня 1923 року на засіданні організаційної групи, що відбулося в Москві, було створене Московське пролетарське спортивне товариство “Динамо”. Одночасно створювалися фізкультурно-спортивні колективи у Вінниці, Харкові, Києві, Одесі, Полтаві, Миколаєві, Донецьку, Дніпропетровську, Черкасах, Умані, Білій Церкві та інших містах. На засіданні Центральної міжвідомчої комісії у справах товариств і спілок, що відбулося 31 жовтня 1924 року, було затверджено Положення про Всеукраїнську раду пролетарсько-спортивних товариств “Динамо”. Разом з українським товариством, подібні організації стали виникати і в інших республіках СРСР.

У 1937 р. в приморському місті Баку в ФСТ “Динамо”, в секції плавання була створена дитяча група, куди поза конкурсом був зарахований перший азербайджанський хлопчик 13-річний Мамед. Отриманий членський квиток від 7 червня 1937 року, що зберігається і нині в архіві професора Мамеда Джафарова, тоді з цікавістю роздивлялися дворові однолітки, а потім і товариші по навчанню, вчитель фізкультури школи № 189.

Ставленням Мамеда до тренувань був дуже задоволений його тренер Г. Кондрушкін. Через два роки наполегливих сезонних занять, а тоді в Баку не було зимових басейнів, Мамед в липні 1939 р. у складі динамівської команди Баку виїхав до Москви на Всесоюзні дитячо-юнацькі відомчі змагання. В серпні того ж року він уже в складі збірної Азербайджану брав участь у Всесоюзних змаганнях у Тбілісі.

В архіві професора Мамеда Джафарова дбайливо зберігається і виписка з Наказу заступника голови Ради Азербайджанського ФСТ “Динамо” В. Лукшти від 16.12.1939 року про оголошення подяки за успіхи в спортивному плаванні. Це вперше керівництвом товариства “Динамо” відзначена діяльність хлопчика, яку, як він каже, дуже зворушливо було сприйнято його мамою і пригадувалося їм все подальше життя.

Цікаво, що майже через 70 років Мамед Ашумович отримав нагрудний знак про присвоєння звання “Почесний динамівець”, видане йому ФСТ “Динамо” Україна. Таким чином він став першим азербайджанцем, що одержав це почесне звання.

Щодо спортивної кар’єри Мамеда Джафарова, то до 1941 року він успішно брав участь у заочних Всесоюзних “динамівських” змаганнях з водних видів спорту. У 1941 році “динамівець” Джафаров був залучений до підготовки азербайджанських спортсменів, які мали взяти участь у Всесоюзному параді фізкультурників на Красній площі у Москві. На жаль, парад у зв’язку з початком війни так і не відбувся, щоправда Мамед Ашумович, на головній площі СРСР все ж таки побував. Сталося це вже після війни. В серпні 1945 року був

проведений перший післявоєнний Всесоюзний парад фізкультурників і Мамед Джафаров брав у ньому участь.

А у вересні 1946 року у місті Лева розпочався навчальний процес у Державному інституті фізичної культури. За планом з першого тижня навчального року слід було приступити до занять з анатомії людини. Відсутність необхідних фахівців ставила під загрозу сам процес. Саме тоді Мамед Джафаров, успішно навчаючись в Азербайджанському медичному інституті, і працював викладачем кафедри анатомії. Знання структурно-функціональних особливостей організму людини і успіхи в спорті привернули до нього увагу українського спортивного керівництва, яке запропонувало йому переїзд у Львів для роботи в інституті фізичної культури.

Мамед Ашумович став одним з організаторів не лише кафедри анатомії і біомеханіки, а й інституту, де пропрацював понад півстоліття: будучи 33 роки завідувачем кафедри анатомії і біомеханіки, 11 років – деканом, 8 років – головою профкому інституту, в.о. ректора інституту.

З роками Мамед Джафаров став доктором медичних наук, професором анатомії і біомеханіки. Був членом ВАК Міністерства вищої освіти СРСР, редактором розділу “Анатомія” Великої медичної енциклопедії. Багато років працював у предметних комісіях з анатомії і біомеханіки при спорткомітеті. Неодноразово його призначали Головою Державних екзаменаційних комісій (Київ, Баку, Москва ...). Він п’ять років був науковим керівником збірної команди СРСР зі стрільби з лука, яка готувалася до XXIV Олімпійських ігор.

Очолювана ним кафедра вважалася однією з провідних кафедр анатомії і біомеханіки серед усіх інститутів фізичної культури СРСР. Під його безпосередньою опікою галичани здобували не тільки вищу освіту з фізичної культури, а й виборювали, як семиразовий чемпіон Олімпійських ігор Віктор Чукарін, звання перших олімпійців в історії України та Олімпійського руху. Саме Мамед Ашумович домігся встановлення видатному атлету меморіальної дошки на фронтоні Alma mater.

Мамед Джафаров готував фахівців високої кваліфікації не тільки для України, але й для інших республік СРСР. Багато випускників інституту стали відомими діячами фізичної культури і спорту. Це і “динамівці” – А. Архангельський, В. Мартинчик, В. Псюк, В. Яцковець, А. Бас, В. Терпелюк ..., перші олімпійці – І. Комаров, Г. Андросов; олімпійці-призери В. Жмудський, Г. Прокопенко, М. Смірнов, В. Берендюга ...

Діяльність професора Мамеда Ашумовича завжди позитивно позначалася на авторитеті його кафедри, інституту, вихованців. Життєвий і творчий шлях професора є прикладом служіння динамівця-азербайджанця інтересам України. Його науково-педагогічна та виховна робота відзначена багатьма нагородами, а головне – особистою увагою президентів України та Азербайджану.

Так Гейдар Алієвич Алієв запрошував Мамеда Джафарова в Баку на сорокахвилинну аудієнцію. А Леонід Кучма в Маріїнському палаці відзначаючи успіхи з нагоди присудження почесного звання “Заслуженого діяча України”, в особистому листі повідомив, що йому призначено також Державну стипендію, як видатному діячу в галузі фізичної культури й спорту.

Професор пишається дружиною Любов’ю Вікторівною Джафаровою, з якою вони вчилися в школі і медичному інституті в місті Баку, ветераном праці цього ж інституту, яка 36 років пропрацювала старшим викладачем кафедри ЛФК і лікарського контролю. Їхня донька Джаваїр Мамедівна Джафарова із золотою медаллю закінчила українсько-англійську

школу № 4, з відзнакою – Львівський медичний інститут, а згодом Академію державного управління при президентові України. Вона кандидат наук державного управління, Заслужений лікар України, головний лікар 1-ої міської клінічної лікарні і засновник у Львові перших в Україні амбулаторій та поліклінік сімейної медицини.

23 травня 2008 року Ільхам Гейдаровіч Алієв в Посольстві Азербайджану в Києві зустрівся з активом співвітчизників. Посол, представляючи Президенту Маameda та Джаваїр Джафарових зазначив, що вони перші азербайджанці – засновники в Україні інституту, амбулаторій, поліклінік сімейної медицини. Це батько і дочка єдиної азербайджанської сім'ї, обоє удостоєні президентом України Почесних звань “Заслужених діячів України”. Ця констатація викликала помітне схвалення Президента Ільхама Алієва.

Згодом Надзвичайна и Повноважній Посол Азербайджанської республіки в Україні Ейнула Мадатлі за дорученням Президента Ільхама Алієва відвідав Львів, щоб урочисто вручити нагороду старійшині азербайджанської діаспори в Україні, який мешкає у Львові.

27 грудня 2011 р. посол Ейнула Мадатлі в урочистій обстановці в міській раді Львова за участі мера Андрія Садового, його заступника Василя Косіва вручив нагрудний знак та Свідоцтво про присвоєння Почесного звання “Заслужений діяч фізичної культури і спорту Азербайджанської Республіки” громадянину України професору Мамеду Ашумовичу Джафарову.

Можна без сумніву вважати, що доктор медичних наук, професор анатомії і біомеханіки, заслужений діяч фізичної культури та спорту України та Азербайджану, почесний динамівець України, учасник Великої вітчизняної війни, Ветеран праці Мамед Ашумович Джафаров усі ці 75 років свого динамівського стажу (9 років у Баку і 66 років у Львові) гідно представляє свій народ в Україні, вносячи свій вклад у розвиток вищої школи, науки, спорту і в суспільно-цивільне життя як України так і Азербайджану.

Світлина:

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ДЖАФАРОВ
МАМЕД АШУМОВИЧ**

*Життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність
Бібліографічний нарис*

Укладач – Ірина Свістельник